

GLOBALNA BANČNA KRIZA IN SVETOVNO GOSPODARSTVO

Zakaj lahko propade banka

Jeffrey D. Sachs, profesor z Univerze Columbia, ekonomist, avtor in globalni voditelj na področju trajnostnega razvoja, Project Syndicate

Bančna kriza, v kateri se je nedavno znašla banka Silicon Valley Bank (SVB), se je razširila. Ko se spomnimo zadnjih dveh finančnih okužb, nas spreleti srh: azijska finančna kriza leta 1997, ki je vodila h globoki azijski recesiji, ter velika velika recesija leta 2008, ki je vodila k svetovni gospodarski recesiji. Zdaj se svetovno gospodarstvo, ki je že tako prizadeto zaradi pandemije, vojn, sankcij, geopolitičnih napetosti in podnebnih šokov, sooča z novo bančno krizo.

Sedanja bančna kriza je izbruhnila, potem ko sta ameriška centralna banka (Fed) in Evropska centralna banka (ECB) po večletnem uresničevanju ekspanzivne monetarne politike začeli zaostrovati monetarne pogoje. V preteklih letih sta tako Fed kot ECB ohranjala obrestne mere blizu nič in sta gospodarstvo preplavljala s poceni denarjem, zlasti po pandemiji. Posledica poceni denarja je bila leta 2022 inflacija, zato zdaj obe centralni banki zaostrovata monetarno politiko in zvišujeta obrestne mere, da bi jo zajezili.

Banke, kot je SVB, sprejemajo kratkoročne depozite in jih uporabljajo za financiranje dolgoročnih naložb. Banke plačujejo obresti za depozite in težijo k višji donosnosti dolgoročnih naložb. Ko centralne banke zvišajo

kratkoročne obrestne mere, lahko obrestne mere za depozite presežejo donose dolgoročnih naložb. V tem primeru se donosi bank in vrednost njihovega kapitala znižajo. Banke morajo morda tedaj zbrati več kapitala, da lahko poslujejo naprej. Nekaterim v skrajnih primerih to ne uspe.

Propade lahko tudi solventna banka, če vlagatelje zagrabi panika in začnejo naenkrat umikati svoje depozite. Temu pravimo "bank run" oziroma množični dvig denarja. Vsi vlagatelji zdrvirjo v banko, da bi dvignili svoje depozite pred drugimi vlagatelji. Ker je premoženje banke vezano na dolgoročne investicije, zaradi pomanjkanja likvidnosti paničnim vlagateljem ne more izplačati depozitov. SVB je podlegla tem množičnim dvigom denarja, nato pa jo je prevzela ameriška vlada.

Množični dvigi denarja so standardno tveganje, ki se mu je mogoče izogniti na tri načine. Prvič, banke bi morale zadržati dovolj kapitala, da lahko absorbirajo izgube. Drugič, centralne banke bi morale v primeru množičnih dvigov denarja banke poskrbeti za likvidnost bank ter preprečiti paniko. Tretjič, državno jamstvo za depozite bi moralo biti tako, da bi pomirilo vlagatelje.

Foto: Reuters

V primeru SVB so morda odpovedali vsi trije mehanizmi. Prvič, SVB je očitno dopustila, da se je njena bilančna vsota močno zmanjšala, regulatorji pa se niso pravočasno odzvali. Drugič, ameriški regulatorji so iz nejasnih razlogov SVB raje zaprli, namesto da bi poskrbeli za njeno likvidnost. Tretjič, v ZDA so zavarovane le vloge do 250 tisoč dolarjev, zato to ni preprečilo množičnega pobega velikih vlagateljev. Po tem pobegu so ameriški regulatorji naznanili, da bodo jamčili za vse depozite.

Zastavlja se torej vprašanje, ali pomeni zlom SVB začetek širše bančne krize. Dvig tržnih obrestnih mer, ki je bila posledica zaostrovanja Fed in ECB, je prizadel tudi druge banke. Ko zavladala bančna kriza, je panika med vlagatelji bolj verjetna. Prihodnjim množičnim dvigom denarja se je mogoče izogniti, če bodo svetovne centralne banke poskrbele za zadostno likvidnost bank, ki se soočajo z njimi. Švicarska centralna banka je ravno iz tega razloga zagotovila posojilo banki Credit Suisse. Tudi Fed je v preteklih dneh ameriškim bankam odobril nova posojila v vrednosti 152 milijard dolarjev.

Toda centralne banke s temi izrednimi posojili deloma kompenzirajo prizade-

Foto: Reuters

vanja, da bi obrzdale inflacijo. Centralne banke so v kočljivem položaju. Z rastjo obrestnih mer povečujejo tveganje za množične dvige denarja. Toda če bodo obrestne mere ostale prenizke, bodo inflacijski pritiski vztrajali še naprej.

Centralne banke so v kočljivem položaju. Z rastjo obrestnih mer povečujejo tveganje za množične dvige denarja

Centralne banke bodo poskusile ukrepati na obeh straneh: povišati obrestne mere in zagotoviti izredno likvidnost, če bo potrebno. To je pravi pristop, vendar ima svojo ceno. Ameriško in evropska gospodarstva so se že soočala s stagflacijo: kombinacijo

visoke inflacije in upočasnjene gospodarske rasti. Bančna kriza bo poslabšala stagflacijo ter ZDA in Evropo morda pahnila v recesijo.

Stagflacija je deloma posledica pandemije covid-19, zaradi katere so centralne banke leta 2020 trg preplavile z denarjem ter s tem leta 2022 sprožile inflacijo, deloma pa pretresov zaradi podnebnih sprememb. Podnebni šoki bi lahko bili letos še hujši, če se bo na Pacifiku razvil novi El Niño, kar je po besedah znanstvenikov precej verjetno. Toda stagflacijo so okrepile tudi gospodarske motnje, ki so jih povzročile vojna v Ukrajini, ameriške in evropske sankcije zoper Rusijo ter naraščajoče napetosti med ZDA in Kitajsko. Ti geopolitični dejavniki so pretresli svetovno gospodarstvo, ker so prizadeli oskrbovalne verige, povzročili dvig stroškov in cen, vendar hkrati otežili proizvodnjo.

Diplomacija bi morala biti ključno makroekonomsko orodje. Če bi z diplomacijo končali vojno v Ukrajini, postopno odpravili sankcije zoper Rusijo in omilili napetosti med ZDA in Kitajsko, bi svet naredili veliko varnejši in hkrati ublažili stagflacijo. Mir in sodelovanje sta najboljši sredstvo za odpravo vse večjih gospodarskih tveganj.

CESTNI PROMET

Tudi Hrvaška v elektronsko cestninjenje

Omogočen naj bi bil prehod do 3000 vozil v eni uri, medtem ko ročno plačevanje omogoča pretok približno 200 vozil

Podjetje Hrvatske autoceste je objavilo javni razpis za izbor izvajalca za elektronski sistem cestninjenja. Nabavna vrednost je ocenjena na sto milijonov evrov, novi sistem cestninjenja pa bo na Hrvaškem predvidoma začel delovati do konca naslednjega leta. Višina cestnine bo odvi-

sna od prevožene razdalje ter skupine in emisijskega razreda vozila. Vozniki bodo cestnino po novem sistemu plačevali glede na prevoženo razdaljo in skupino vozila, cena pa bo odvisna tudi od nadomestila za onesnaževanje zraka, ki temelji na emisijskem razredu vozila (Euro). Naprave za plačevanje cestnine

(ENC) bodo po novem sistemu vezane na vozilo oziroma registrsko oznako posamičnega vozila, kar pomeni, da jih ne bo mogoče uporabljati v različnih vozilih.

Obstoječih cestninskih hišic in zapornic ne bo več. Namesto njih bodo na cestninskih točkah na avtocesti in zunaj nje stali DSRC-čitalniki, ki bodo omogočili povezavo z napravami ENC v vozilu. Na cestninskih točkah bodo tudi kamere za zaračunavanje cestnine za občasne uporabnike za lahka gospodarska in dostavna vozila in za spremljanje plačevanja cestnine za vsa vozila z odčitavanjem registrskih tablic. Vsaka cestninska točka bo pokrivala obe smeri potovanja. Novi sistem cestninjenja bo izključeval možnost plačevanja cestnine z gotovino. Za vsa tovorna vozila in motocikle bo uvedel obvezno uporabo naprave za plačevanje cestnine, kar bo omogočilo svoboden prometni tok, brez zaustavljanja zaradi plačila. **(sta)**

JUŽNA ŠVICA, SEVERNA ITALIJA

POLNIMO DODATNI AVTOBUS

11. 5. - 14. 5. 2023

VEČEROV IZLET

Doživetje z Bernina expressom

Rezervacije in informacije:

02 220 80 44

info@sonchek.com
www.sonchek.com/vecer
Poslovalnice Sonček v Sloveniji